

true (persuasion is, for them, subordinate to truth)» (pàg. 44).

Aquesta asimetria bàsica com a estratègia de comunicació és una advertència que cal tenir en compte quan es pensa en l'estratègia més adient per a la filosofia, i enfront de quines altres estratègies s'ha de situar (també ara, en la pràctica de l'abogacia com ens posa Ferrari per exemple).

Com que és el discurs allò que s'intenta jutjar, no n'hi ha prou, amb el discurs, per a aquesta tasca. Un discurs que jutja un altre discurs només es manté en una relació de contradicció amb el primer (i els retòrics mateixos feien discursos que es contradieien mútuament).

Aleshores, aquesta instrumentalització del discurs no la pot mostrar el discurs mateix, sinó només la confrontació del *background* del discurs, el mode de vida («way of life») de qui parla, amb el discurs mateix que resta en el *foreground*.

Això és el que defineix l'*himne mític* de Sòcrates, l'intent de mostrar el «way of life», l'ethos del filòsof, enfront de l'ethos del retòric; i aquest és l'eix constitutiu del diàleg, l'enfrontament de dos modes de vida. En això coincideix amb Griswold (1986), del qual és hereu també en altres aspectes, sobretot pel que fa a l'assumpció de certs criteris interpretatius ja esmentats, i en l'explicació dels quals no es deté massa Ferrari. Diguem només de pas que aquests criteris interpretatius deriven d'una consideració seriosa de l'ensenyament de Leo Strauss pel que fa a la importància filosòfica —és a dir, de contingut— de l'estratègia comunicativa.

A part del seu esforç per aclarir el sentit unitari del diàleg, *Listening to the Cicadas* és un llibre sorprenent i valuós per la nul·la intenció de l'autor d'evitar els problemes d'interpretació allà on surten. En posaré només un exemple. Ferrari es pregunta a l'hora d'interpretar l'*himne mític*: té res a veure el fet que el mode de vida filosòfic sigui mostrat en un mite amb la incapacitat de Plató per a donar-nos arguments contundents de caràcter protèptic? La resposta, és clar, és *escoltar les cigales* per adonar-se'n que la contundència dels arguments depèn també de qui els escolta.

Això només es resol juntament amb la qüestió ¿qui és Fedre i quina és la seva manera d'atansar-se a la filosofia? Fedre és, segons Ferrari, aquell que persegueix la filosofia només pels plaers que proporciona («by externals»), de la mateixa manera que el no-amant només vol la part plaent de l'amor (sense el compromís corresponent).

Que la filosofia no sigui només això que voldria Fedre (un bé extern), vol dir que la filosofia no pot ser un coneixement només proposicional (de *foreground*), sinó també un coneixement de *background*, no proposicional, un mode de vida. Sòcrates intenta evitar que es produeixi en la filosofia això que sí pot passar en l'exercici de la medicina: que passi per metge algú que només ha llegit tractats de medicina sense saber quan cal cercar certs efectes i quan no. La filosofia, entesa com a forma de vida, exigeix un compromís tan fort com el dels filòsofs-amants; per això, no és un tractat el que s'ha d'oferir a Fedre com a protèptic.

Que sigui aquest el camí interpretatiu triat per Ferrari ja ens diu que el valor de Plató no rau en la formulació de *teories* allunyades de nosaltres, sinó en la comprensió de nosaltres mateixos que ens pot oferir.

Per poder trobar aquesta comprensió, el que fa Ferrari és ser platònic en atendre a l'advertència final del *Fedre* sobre l'escriptura i comptar amb la contingència pròpia del text: la dependència de qui el llegeix. Aquesta és una advertència que respecta com a intèrpret (no tenint pretensions d'interpretació única, sinó només d'aclariment positiu) i com a escriptor (que vol ser entès, abans de ser acceptat).

Francesc Fernández Ramos

Konrad GAISER, *La metafisica della storia in Platone*. Introduzione e traduzione di Giovanni Reale. Milano, 1988. Vita e Pensiero.

Aquest quart volum de la col·lecció «Metafisica del Platonismo nel suo Sviluppo Storico e nella filosofia patristica. Studi e testi» és la traducció italiana de

la segona part del volum *Platons ungeschriebene Lehre* (1968, 2a), pàg. 203-289 i 392-416, totalment reestructurada i completada per l'autor. Cal destacar, d'entrada, per la seva vàlua, la introducció de Giovanni Reale que situa l'autor del llibre en l'escola platònica de Tubinga, el catàleg sistemàtic i raonat de les contribucions científiques de Konrad Gaiser i el segon apèndix on consten els texts principals de Plató sobre la temàtica de la història i alguns testimonis dels seus deixebles (tots els texts en la seva versió original acompanyada de traducció). Aquestes aportacions que complementen el llibre l'enriqueixen com a llibre de treball i referència i són tant una ajuda per la comprensió de la temàtica de què tracta, per la facilitat de disposar dels texts originals, com per conèixer des d'on es tracta, per la presentació de la tasca de l'autor en l'àmbit dels estudis platònics.

L'edició d'aquest llibre forma part de «l'operació cultural» portada a terme per Giovanni Reale de fer accessible als lectors de llengües romàniques les obres dels autors de l'escola de Tubinga. En mots del mateix Reale, Gaiser ens és presentat com el «leader» filològic d'aquesta escola; i ens recorda que filòleg en el món cultural alemany no vol dir ocupar-se només del text i la llengua, sinó que la seva tasca esdevé hermenèutica (recordem Wilamowitz Moellendorf, Jaeger, Schadewalt). El mateix Gaiser substituï Schadewalt en la càtedra de filologia clàssica de la universitat de Tubinga, i la seva tasca se centrà, fins la seva sobtada mort el 1988, més en els interessos filosòfics que en els literaris. En són mostra d'això, ultra els llibres i articles ressenyats en el catàleg sistemàtic de les contribucions científiques de K. Gaiser (pàg. 33-45), el «Platon Archiv» i l'edició dels «Testimonia Platonica».

Com a mostra d'aquest interès pot servir-nos l'important article que el llibre inclou com apèndix primer: «*La teoria dei principi in Platone*» que fou publicat l'any 1980 a la revista «Elenchos». La importància d'aquest article descansa en què vol demostrar que darrera els diàlegs de Plató hi ha una doctrina oral que tractaria d'una teoria sistemàtica

dels principis. L'article exposa una de les línies argumentals que sustenten la totalitat de la interpretació tubinguesa sobre Plató —l'existència històrica de la doctrina platònica dels principis— i deixa de banda el seu significat filosòfic perquè creu que és de l'acceptació o no de l'existència d'una doctrina oral que depèn la tasca interpretativa de Plató.

L'article comença aclarint els conceptes fonamentals que es discuteixen (1) i donant-nos un estat de la recerca (2). Gaiser defensa la seva postura amb testimonis procedents dels mateixos diàlegs de Plató (3), amb la Carta VII (4), amb testimonis dels deixebles (5), i amb les condicions organitzatives de l'Acadèmia i dades històricobiogràfiques de Plató (6), especialment pel que fa a la «lliçó sobre el Bé» que, segons testimoni d'Aristòxè, impartí públicament Plató.

Queda clar a partir de l'article quines són les dificultats que ha de superar la tesi que nega l'existència d'una doctrina oral dels principis defensada per Plató i exposada dins de l'Acadèmia, i que redueix, per tant, la interpretació de Plató a la interpretació dels diàlegs. Però tampoc va més enllà, un cop sembla demostrada l'existència històrica de la doctrina, en la discussió sobre el paper que juga aquesta en els diàlegs, o si és una doctrina acabada ben aviat per Plató o si patí canvis essencials. L'article no fa més del que estrictament vol fer.

El llibre pròpiament dit se situa en l'horitzó de la interpretació de l'escola de Tubinga, i el que bàsicament pretén és l'exposició de la teoria de la història de Plató com una part de la nova interpretació global dels diàlegs i de la filosofia de Plató, que és possible a la llum de les «doctrines no escrites». L'estudi es divideix en tres parts:

I) Interpretació platònica de la història. Fonamentació metafísica de la història. II) La consciència històrica de Plató. L'origen i la condició històrica de la filosofia. III) El quadre sistemàtic de la història en Plató. La història del cosmos, de la polis i de l'home i els seus nexes estructurals.

I) Sobre el desenvolupament de la història Plató en parla en la forma imaginativa del mite. La raó d'això depèn, en primer lloc, del fet que l'esfera de la his-

tòria supera globalment l'experiència humana i, en general, en tant que és una esfera que conté l'esdevenir i la corrupció, no permet un coneixement cert i propi. No obstant, i aquí és on es fa fort Gaiser, en l'esfera de la història subsisteix un nexa estructural que determina intrínsecament la relació entre Idees i fenòmens: els principis fonamentals que es poden conèixer amb el màxim aclariment a l'esfera de les Idees actuen també en l'àmbit de l'esfera subordinada de l'esdevenir històric, i és per aquesta raó que el coneixement filosòfic dels Principis resulta determinant fins i tot per allò que concerneix a la forma i contingut de la representació mítica.

En aquesta primera part queda marcat el treball a realitzar: l'eix principal el conformarà una interpretació del mite del *Polític* i, a la llum d'aquesta interpretació, confrontar tots aquells passatges que poden compondre la doctrina històrica de Plató. Es veu així com el mite del *Polític* està fonamentat en el context general de la cosmologia, l'ontologia i la metafísica dels Principis i, encara més, com aquests mateixos expliquen el moviment de la història.

II) La segona part és una exposició de la consciència històrica de Plató. Així es troba en primer lloc un sentit històric en la relació jeràrquica entre les tres esferes del saber (artesanal, polític i filosòfic) a més del sentit ontològic i metafísic. Entra aleshores en joc l'anàlisi del progrés de la cultura i les arts (*Protàgores*, *Fíleb*) o l'evolució de la filosofia (com Plató entenia la seva relació històrica amb Sòcrates i amb els poetes, retors, legisladors i historiadors grecs) que té el seu punt més alt en el coneixement dels primers Principis (*Fíleb*, *Parmènides*), o les relacions entre matemàtica i metafísica. Gaiser conclou després d'aquesta exposició que «sembla evident que ens trobem davant d'una sòlida teoria sobre el decurs de l'evolució històrica fonamentada en bases metafísiques». Una teoria que aniria acompanyada d'una autoconsciència històrica i de la pròpia contribució filosòfica.

Aquesta conclusió Gaiser la fonamenta en diferents termes: en primer lloc, en les referències dels deixebles de Plató a la representació platònica del desenvolupament històric (bàsicament estudia el

Protrèptic i *Sobre la Filosofia* aristotèlics i l'*Epinomis* atribuït a Filip d'Opunte). En segon lloc, tracta de tres importants qüestions que prenen amb la perspectiva històrica un nou aspecte: la contemporaneïtat de progrés i decadència, l'origen i desenvolupament històric de la llengua (*Cratíl*) i la posició de l'home en el curs de l'evolució històrica.

III) La tercera part ens presenta allò que podria ser la visió general de la història en Plató. La hipòtesi de Gaiser pretén donar sortida als atzucacs on havia anat a parar la interpretació de les diferents dades numèriques i temporals que Plató ens donava en llocs diferents. La interpretació de Gaiser ens donaria una periodització de la història humana, política i còsmica que mantindrien entre les diferents etapes correspondències estructurals i de duració: així el fet que els diferents processos de vida en la forma en què es desenvolupen resultin semblants entre ells i que tinguin relacions analògiques, resulta directament necessari en base als pressupostos de la metafísica platònica. Les fases de la història serien aquelles relatades al mite del *Polític*: una primera en què governa el Demiürg i en què predomina el principi de l'U-Bé; i una segona en què el Demiürg deixa de dirigir i preval el principi del desordre. Aquesta fase dura fins que el Demiürg reprèn el govern. Plató no entén això com un etern retorn sinó que combina un procés rectilini amb el circular. També és notori en Plató que tot ordre de la realitat es fonamenta en proporcions en última anàlisi determinades numèricament, i així pot suposar-se una proporció entre el temps humà, polític i còsmic (a partir de la relació dia/mes/any).

La tensió entre les forces oposades dels principis en l'ànima explica per Plató la història concreta de les polis i dels estats. Les forces que actuen són la de l'autoritat i la de la llibertat, i les diferents formes de govern depenen dels equilibris o dels desequilibris entre ambdues. D'aquesta temàtica tracten els últims capítols, sobretot de la funció de l'anomenada «ciutat ideal». El llibre conclou amb les relacions del mètode del pensament històric de Plató i la seva

expressió en forma de mite, que expressa les estructures metafísiques que tenen valor universal i que són descrites de manera visible recurrent al devenir propi de l'esfera de la història.

Josep Monserrat i Molas

Thomas A. SZLEZAK, *Platone e la scrittura della filosofia* (traducció de l'alemany a l'italià de G. Reale), Vita e Pensiero, Milano, 1989, 580 pàgs.

Thomas A. Szlezák és professor de filosofia clàssica a la Universitat de Würzburg, i ha publicat (fins al 1988): una edició (amb traducció i comentari) de textos pitagòrics recollits per la tradició sota el (fals) nom d'Arquitas de Taranto (*Pseudo-Arcytas über die kategorien*, Walter de Gruyter & Co., Berlin-New York, 1972), un estudi de l'obra de Plotí (*Platon und Aristoteles in der Nuslehre Plotins*, Schwabe & Co., Basel-Stuttgart, 1979), el llibre que aquí comentem (1985), diversos assaigs (a diferents revistes especialitzades) sobre Plató, Aristòtil, Sòfocles, Eurípides i la filosofia neoplatònica, i una vintena de recensions de llibres dedicats a aquestes mateixes temàtiques. Szlezák és el successor de Krämer i Gaiser a l'escola de Tubinga, i ha introduït una nova manera de treballar en el marc del paradigma d'aquesta escola que centra la seva atenció, no ja en la doctrina dels principis recollida per la tradició, sinó en la lletra mateixa dels textos platònics. Si cal completar els diàlegs amb la reconstrucció de l'ensenyament platònic transmès oralment, això en tot cas ens ho hauran de fer veure els diàlegs mateixos.

L'estat actual dels estudis platònics situa de forma immediata l'estudiós de Plató davant una opció desorientadora. La propaganda d'alguns dels membres de l'escola de Tubinga, així com la posició polèmica contra aquesta escola de crítics disconformes, ens donen una situació en la qual hom pot sentir-se empès a haver de triar entre el paradigma schleiermacherià i el paradigma tubingià. Els de l'escola de Tubinga solen considerar (per tal que les categories kuhnianes funcionin adequadament)

que tot aquell que no admet la importància primera de les doctrines no escrites de Plató roman encara dins la perspectiva d'un paradigma que ja fa algun temps que es troba en crisi. De l'altra banda, les respostes prenen camins diferents; i en ocasions oposats, precisament perquè la descripció del camp dels estudis feta pels de Tubinga no acaba de funcionar. Hi ha, doncs, una certa confusió en el si de la qual els uns tenen poc a aprendre dels altres perquè el desacord és posat al principi, abans d'haver cercat l'àmbit d'un diàleg possible.

Atesa la situació que he volgut descriure (molt breument) en el paràgraf anterior, el primer que cal dir respecte a l'obra que comentem és que la seva lectura no és recomanable ni per a un «tubingià» ni per a un «anti-tubingià»: ni el primer ni el segon no hi trobaran res que no sàpiguen ja. Aquest llibre, com qual-sevol llibre en general, només val la pena d'ésser llegit per tot aquell que estigui disposat adequadament a la lectura, per tot aquell que vulgui i que pugui aprendre'n alguna cosa. En aquest sentit, *Platone e la scrittura della filosofia* esdevé una obra valuosa perquè, tot i aparèixer com un estudi adscrit a la perspectiva de l'escola de Tubinga, situa la polèmica allà on el diàleg esdevé possible: en la lletra mateixa dels diàlegs platònics. Això fa que l'acord o el desacord hagi de manifestar-se en tot cas en l'aclariment d'una determinada obra o d'un determinat passatge, i no en la vaguetat d'una posició de principi. Si la postura apologètica de, per exemple, G. Reale podia suggerir la resposta (certament mandrosa, però en cert sentit adequada) que, si així ho volien, els de Tubinga es dediquessin a trobar un Plató desconegut en la reconstrucció de pressumptes doctrines no escrites, mentre els altres «seguiríem» treballant amb el que tenim, a saber, amb la textualitat dels diàlegs platònics, la manera de fer de Szlezák ve protegida contra aquesta resposta fàcil: en fixar la seva lectura sobre la lletra platònica, obliga al lector a mantenir en tot cas el desacord en la lectura atenta i en el diàleg esforçat. Dit altrament: Szlezák ofereix l'espai d'un diàleg possible, i ofereix, així, l'àmbit de recerca on podria aclarir-se l'estat dels estudis platònics